

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ БИТИРУВЧИЛАРИ БАНДЛИГИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МОНИТОРИНГ ҚИЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Хамидов Обиджон Хафизович¹
Қаххоров Отабек Сиддиқович²

Аннотация. Мақолада таълим тизимида таълим сифатини ошириш ва рақобатбардош кадрлар тайёрлаш жараёнини самарали бошқариш механизмларини такомиллаштириш, олий таълимда кескин сифат ўзгаришларини ва битирувчиларнинг иш билан бандлиги кўрсаткичларини ошириб бориш, бунда бандлик мониторинги сифатини ошириш ва битирувчиларнинг меҳнат фаолиятидаги хизмат пиллапояларидаги муваффақиятли одимларини қайд қилиб бориш имкониятларини берувчи рақамли технологиялардан фойдаланиш заруратини юзага келиши ва уни мониторинг қилиш келажакда самара бериши ҳақида айтиб ўтилган.

Калит сўзлар: рақамли иқтисодиёт, битирувчилар бандлиги, мониторинг системаси, меҳнат фаолияти, олий таълим тизими, замонавий ахборот технологиялари, учинчи Ренессанс даври.

Аннотация. В статье разбирается о необходимости использования цифровых технологий, обеспечивающих возможности повышения качества образования в системе образования и повышения эффективности управления конкурентоспособным процессом подготовки кадров, внесения кардинальных качественных изменений в высшее образование и повышения показателей трудоустройства выпускников, повышения качества мониторинга занятости в высшем образовании и других организациях.

Ключевые слова: цифровая экономика, трудоустройство выпускников, система мониторинга, трудовая деятельность, система высшего образования, современные информационные технологии, третий период Ренессанса.

Annotation. In the article the authors stated about the need to use digital technologies that provide opportunities to improve the quality of education in the educational system and improve the effective management of competitive personnel training process, to make drastic quality changes in higher education and increase the indicators of employment of graduates, improving the quality of employment monitoring in higher education and other organizations.

Keywords: digital economy, graduate employment, monitoring system, labor activity, higher education system, modern information technology, the third Renaissance period.

¹ Бухоро давлат университети., и.ф.д., профессор
E-mail: obidjon2006@yahoo.com,
тел: (65) 2212914

² Бухоро давлат университети., и.ф.д. (PhD), доцент
E-mail: otabek_kakhkhorov@mail.ru,
тел: (65) 2212682

“DEVELOPMENT ISSUES OF INNOVATIVE ECONOMY IN THE AGRICULTURAL SECTOR”

International scientific-practical conference on March 25-26, 2021.

Web: <http://conference.sbtsue.uz/uz>

Кириш. Давлатимиз раҳбари Олий Мажлисга Мурожаатномасида «Тараққиётга эришиш учун рақамли билимлар ва замонавий ахборот технологияларини эгаллашимиз зарур ва шарт. Бу бизга юксалишнинг энг қисқа йўлидан бориш имкониятини беради. Ҳар томонлама мукамал ва самарали бошқарув тизимини яратиш – олдимизда турган улкан вазифаларни бажаришнинг асосий шартидир» деб таъкидлагани бежизга эмас [1].

Илм-фан ривожланган, рақамли иқтисодиёт амалиётга кенг кириб бораётган, ахборот технологиялари барча соҳани буткул қамраб олган даврда Ўзбекистон янги бир уйғониш даврига пойдевор яратмоқда. Шиддат билан ривожланаётган ҳаётимизда рўй бераётган юксалиш жараёнлари ўзини барча соҳаларда намоён этмоқда. Айниқса таълим тизимида ҳам туб ислохотлар олиб борилмоқда. Бу борада ўнлаб муҳим фармон, қарор ва дастурлар қабул қилингани бизга яхши маълум. Қаерда “Рақамли иқтисодиёт” ва “Электрон ҳукумат”га ўтилган бўлса, одамларнинг оғири енгил бўлаётгани, давлатнинг сарф-харажатлари тежалаётгани, коррупциянинг олди олинаётгани яққол намоён бўлмоқда.

Асосий қисм. Таълим тизимида таълим сифатини ошириш ва рақобатбардош кадрлар тайёрлаш жараёнини самарали бошқариш механизмларини такомиллаштириш, олий таълимда кескин сифат ўзгаришларини ва битирувчиларнинг иш билан бандлиги кўрсаткичларини ошириб бориш, бунда бандлик мониторинги сифатини ошириш ва битирувчиларнинг меҳнат фаолиятидаги хизмат пиллапояларидаги муваффақиятли одимларини қайд қилиб бориш имкониятларини берувчи рақамли технологиялардан фойдаланиш заруратини юзага келтирмоқда.

Бу эса таълим сифатини ошириш ва кадрлар рақобатдошлигини таъминлашда биринчи даражали долзарб масала, бу соҳа мутахассисларини етук қилиб тайёрлаш ва ишлаб чиқариш ўртасидаги ўзаро манфаатли ҳамкорлик эканлиги ҳеч биримизга сир эмас. Таълимда мавжуд ҳар қандай босқичларнинг асосий мақсади рақобатбардош ёш мутахассисларни мукамал ва сифатли тайёрлаш ҳамда хизмат кўрсатишни таъминлашга қаратилган.

Аммо, ҳозирги кунда таълимни ташкил этишнинг энг яхши тизимини белгилаш учун сифатли бошқаришнинг амалиётда синовдан ўтган усулларини қўллаш жараёни долзарб бўлиб қолмоқда. Таълим муассасалари битирувчилари рақобатбардошлиги кўрсаткичини белгиловчи асосий омиллардан бири уларнинг ишга жойлашиш даражаси ва меҳнат фаолиятидаги муваффақиятидир.

Олий таълим муассасалари мисолида олиб қарасак, кадрлар буюртмачиларининг олий таълим муассасалари битирувчиларига бўлган талабини қондиришда, шунингдек, ҳудудий меҳнат бозорида вилоят (Бухоро вилояти) олий таълим муассасалари битирувчиларининг мослашуви ва ишга жойлашиши ҳамда уларнинг бандлиги кўрсаткичларини реал қайд этиш ва сифат кўрсаткичларини таҳлил қилиш имкониятларини яратиш долзарб масала ҳисобланади. Бошқа вилоятлардаги мазкур йўналишдаги ҳолат ҳам афсуски ҳудди шундай.

Бир неча йиллар давомида анъанавий тарзда Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари битирувчиларининг иш билан бандлигини ўрганиш жараёни бир хил бўлиб, педагог-ҳодимлар томонидан битирувчининг иш жойига ёки яшаш манзилига ташриф буюрган ҳолда амалга оширилади. Ушбу турдаги ялпи мониторинглар натижасида расмийлаштирилган далолатномалар асосида статистик маълумотлар шакллантирилади ва давлат статистика қўмитаси маълумотлари ҳам шу асосда вужудга келади.

Хулоса қилиш мумкинки, анаъанавий усулда биринчидан, ўрганиш маълумотлари тўлиқ субъектив таъсир остида шаклланса, иккинчидан, бандлик мониторинги учун кетадиган моддий ва педагог-ҳодимларнинг вақти бўйича харажатларнинг ортиб бораётгани эндиликда мазкур жараёни рақамлаштириш заруратини келтириб чиқармоқда.

Россия давлати тажрибасига таяниб, фикримизни асослашга ҳаракат қиламиз. Россия Федерациясида фаолият кўрсатувчи барча олий таълим муассасалари битирувчиларининг бандлик ҳолатини мониторинг қилиш марказлашган ҳолда автоматлаштирилган тизим асосида амалга оширилади. Бунда битирувчиларнинг бандлик ҳолати кўрсаткичлари иккита алоҳида-алоҳида манбалардан олинган маълумотларни қайта ишлаш йўли билан аниқланади. Булар

“DEVELOPMENT ISSUES OF INNOVATIVE ECONOMY IN THE AGRICULTURAL SECTOR”

International scientific-practical conference on March 25-26, 2021.

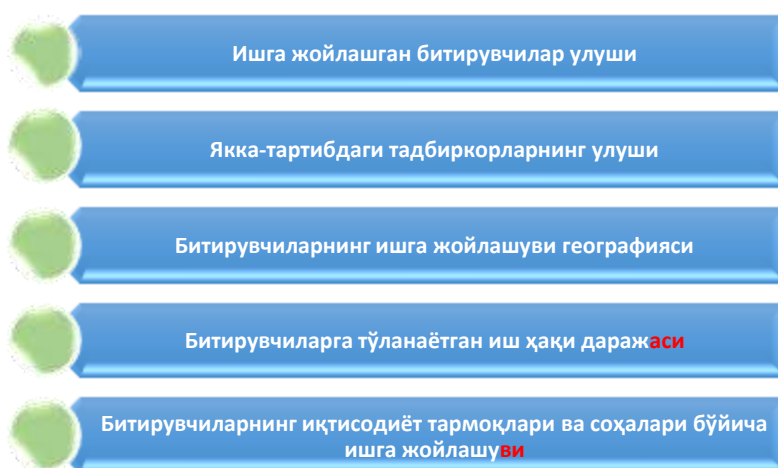
Web: <http://conference.sbtsue.uz/uz>

куйдагилар:

1. Россия Федерациясининг пенсия жамғармаси маълумотлари.
2. Таълим тўғрисидаги ҳужжатларнинг федерал реестри (ФРДО).

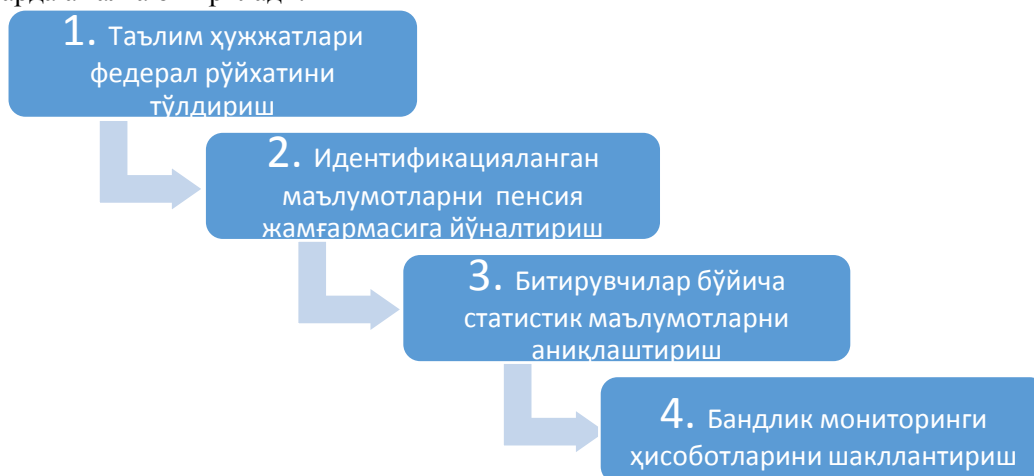
Таълим тўғрисидаги ҳужжатларнинг федерал реестри – бу барча таълим муассасалари (жумладан, олий таълим муассасалари ҳам) томонидан битирувчиларга берилган таълим олганлигини тасдиқловчи ҳужжатлари (диплом, сертификат) маълумотларини уларни берилган вақтидан бошлаб 60 кун ичида таълим муассасаси томонидан киритилиши лозим бўлган ягона электрон реестр ҳисобланади.

Бу жараёнлар Россия Федерацияси таълим ва фан вазирлигининг ташаббуси билан “Битирувчилар бандлигини мониторинг қилиш” интернет-порталида ёритилиб борилади ҳамда мониторинг натижаларини ҳам кузатиб бориш имконияти мавжуд бўлади. Бандлик мониторингини ўтказишнинг бош мақсади – бу битирувчиларнинг иш билан таъминланиши самарадорлиги кўрсаткичларини баҳолаб боришдан иборатдир.

1-расм. Россия Федерацияси таълим ва фан вазирлигининг “Битирувчилар бандлигини мониторинг қилиш” автоматлаштирилган портали орқали аниқланадиган ва таҳлил қилинадиган индикаторлар

Автоматлаштирилган тизим орқали бандлик мониторингини амалга ошириш жараёни куйидаги босқичларда амалга оширилади:

2-расм. Таълим муассасалари битирувчилари бандлик мониторингини амалга ошириш босқичлари (Россия Федерацияси тажрибаси).

Ўзбекистон Республикасида давлат структурасидаги вазирлик, кўмита ва идоралар

томонидан қўллаб-қувватланаётган турли даражадаги маълумотлар базалари, платформаларининг такомиллашиб бориши билан, биринчидан, мазкур маълумотлар базалари (платформалар) маълумотларидан фойдаланган ҳолда бандлик мониторингини сифатли ўтказиш имкониятига эга бўлинса, иккинчидан, битирувчининг фақатгина бандлик ҳолатини аниқлашдан ташқари яна бир қатор турли таҳлиллар учун фойдали бўлган индикаторлар бўйича ҳам ўрганиш ва таҳлилларни олиб боришга имкониятлар яратилади.

Айни пайтда “Бухоро тажрибаси” сифатида Бухоро вилояти ҳокимлиги Ёшлар масалалари бўйича вилоят идоралараро Кенгаши қарори билан тасдиқланиб, Бухоро вилоят Ёшлар агентлиги ҳузурида “Ёшлар бандлигини таъминлаш маркази (“Call-centre”) фаолияти йўлга қўйилди. Бухоро давлат университетининг бир қатор мутахассислари ҳамда вилоят Ёшлар агентлиги ҳамкорликда мазкур марказ учун Ўзбекистон Республикаси давлат бошқаруви органларининг маълумотлар базалари билан интеграциялашган электрон платформани яратиш бўйича амалий ишлар олиб бормоқдалар.

3-расм. Ўзбекистон шaroитида автоматлаштирилган ёшлар бандлиги мониторингини яратишда маълумотлар базаси интеграциялашуви

Расмда келтирилган давлат ташкилотлари маълумотлар базасидан фойдаланиш учун қуйидаги маълумотларни олиш мумкин:

- Ички ишлар вазирлиги - ёшларнинг паспорт маълумотлари ва идентификацияси шакллантирилади;
- Давлат статистика қўмитаси – иқтисодиётнинг соҳа ва тармоқлари бўйича меҳнат ресурсларининг тақсимотини;
- Давлат солиқ қўмитаси – даромад солиғи ажратмалари бўйича маълумотларни (СТИР (ИНН) ва ЖБПЖ (ИНПС) бўйича);
- Молия Вазирлиги ҳузуридаги Пенсия жамғармаси – иш ҳақи фондидан бюджетдан ташқари пенсия жамғармаларига ажратмаларни;
- Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги – битирувчига берилган таълим ҳужжати ҳақидаги маълумотларни ва идентификациясини;
- Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги – ишсиз сифатида рўйхатга олинган битирувчилар тўғрисидаги маълумотларни;

“DEVELOPMENT ISSUES OF INNOVATIVE ECONOMY IN THE AGRICULTURAL SECTOR”

International scientific-practical conference on March 25-26, 2021.

Web: <http://conference.sbtisue.uz/uz>

- Давлат божхона кўмитаси – республикадан чиқиш ва кириш бўйича тегишли маълумотларни;
- Маҳалла ва оила вазирлиги – бола парваришида, мууддатли ҳарбий хизматда ёки хорижга чиқиб кетган битирувчилар бўйича маълумотларни қайта ишлаш, интеграциялаш орқали яхлит ва ишончли маълумотларни олиш имконияти пайдо бўлади.

Хулоса. Рақамлаштириш жараёнларининг тезлашиши ҳамда самарали тадбиқ этилишида бошқарув органларидаги маълумотлар базаларига сервис даражасида маълумотларни алмашиш орқали ахборот тизимини интеграция қилишдаги муаммоларни ҳал қилиш мақсадга мувофиқдир. Чунки, рақамли билимлар ва замонавий ахборот технологияларсиз юксалишга эришиб бўлмайди. Зотан бу технология халқимизга рақамли ахборот тизимидан фойдаланишнинг афзаллигини кенг тарғиб этиш ва таълим соҳасида рақамли иқтисодиёт билан боғлиқ факультативларни кўпайтиришдек дадил қадамлар билан жадал кириб боришимизга кучли туртки бўлади, шу билан бирга ҳар қандай соҳанинг шаффофлик даражасини оширади, коррупция ҳолатларининг камайишига хизмат қилади.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 2018 йил 28 декабрь. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-28-12-2018>
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Парламентга Мурожаатномаси. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidentishavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 февралдаги “Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5349 сонли Фармони. <https://www.lex.uz/docs/3564970>
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 3 июлдаги “Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодни ривожлантириш чора тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3832 қарори. <https://www.lex.uz/ru/docs/3806053>
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4699-сонли қарори. <https://lex.uz/docs/4800657>
6. Мустафакулов Ш. Рақамли иқтисодиёт – янги Ўзбекистон таракқиётининг янги даври. “Рақамли иқтисодиёт: янги Ўзбекистонни янги технологиялар, платформалар ва бизнес моделлари орқали ривожлантиришнинг янги босқичи”.